

Laagveen en zeeklei 2007

Over pitrus

- Pitrus neemt nationaal en internationaal de laatste jaren enorm toe.
- Groeit het hele jaar door en blijft groen. De pollen kunnen anderhalve meter hoog worden en twee meter breed.
- Als een weidevogelgebied in de winter onder water staat, 's zomers wordt beweid en niet wordt bemest, zal pitrus na zo'n vijf jaar ongeveer 75% van het weiland kunnen gaan bedekken. Als bagger wordt verspreid zal het nog sneller gaan.
- Pitrus wordt door het vee weinig gegeten.
- Pitrus verdringt het gras, zodat er nauwelijks vee meer kan grazen.
- De zaden behouden tientallen jaren hun kiemkracht. Ze ontkiemen bij blootstelling aan de lucht of stijging van het waterpeil.
- Weidevogels als grutto, tureluur, kemphaan, watersnip, en Kievit komen weinig voor in pitruspercelen.
- Pitrus vormt een goed biotoop voor kikkers en padden, ringslang, roerdomp, noordse woelmuis, vlinders, libellen en sprinkhanen.
- Pitrus houdt van vochtig, kalkarm, zuur grasland (pitrus gedijt het best bij een pH tussen 3.7 en 4.8) dat niet agrarisch wordt beheerd.
- Pitrus groeit goed op fosfaatrijke gronden.

Dit informatieblad handelt over de aanpak van problemen met pitrus in natuureservaten in laagveengebieden. Het is een bundeling van ervaringen met pitrusbeheer in het Ilperveld in Noord-Holland, de Alde Feanen in Friesland en de Krimpenerwaard in Zuid-Holland. In deze gebieden breidde de pitrus zich enorm uit. Allerlei methoden zijn door de beheerders van Landschap Noord-Holland, It Fryske Gea en het Zuid-Hollands Landschap uitgetoetst om pitrus, waar nodig, een halt toe te roepen.

Het probleem

Op percelen in natuurgebieden, vaak voormalige landbouwgronden met een weidevogelstelling of een botanische doelstelling kampen beheerders met pitrus. Teveel pitrus doet namelijk weidevogels en talloze plantensoorten verdwijnen. Alleen de zeldzame Noordse woelmuis is er gek op. En wie inzet op roerdomp, ganzen, eenden, bruine kikker, ringslang, rugstreep-pad, speciale soorten mineervliegjes, wortelvlieg en bladwesp, zakrupsen, libellen, sprinkhanen en spinnensoorten maakt met pitrus ook een goede kans op succes. Voor weidevogels zoals kemphaan, grutto, tureluur, zomertaling en visdief is grasland echter van levensbelang. Verzuring en verzuuring van het grasland door pitrus maakt het

moeilijk voor de weidevogels. Zo was in 2002 meer dan de helft van het Ilperveld bedekt met pitrus en nam sinds 2000 het aantal weidevogels jaarlijks met 3% af. Alhoewel pitrus niet de enige bedreiging is voor weidevogels, is het wel een belangrijke vijand van de weidevogels naast rietkragen, bosjes, vossen en roofvogels. Weidevogels willen nu eenmaal open veld en hebben weinig verweer tegen predators.

Oorzaken uitbreiding pitrus

Oorzaken voor de enorme expansie van pitrus zijn: de zuurder wordende grond (pH < 4.8), wisselende en hoge waterstanden en geen greppel- en slootkandonderhoud zodat het zure regenwater blijft staan. Maar ook: langlevende zaadbanken, vertrapping van de

bodem door vee zodat kiemplekken ontstaan, en het maaien en niet afvoeren van de pitrus.

Maatregelen en effecten

Er is van alles geprobeerd om de pitrus te ontmoedigen. Want dat het areaal pitrus in de hand moet worden gehouden staat buiten kijf. In de praktijk blijkt tijdig ingrijpen door een combinatie van maatregelen het beste te werken. Tegelijkertijd geldt dat niet alle pitrus moet wijken. Het vormt immers ook een goed biotoop voor veel dieren. En: het lijkt vaak meer dan het is. Ook het gebied De Peel staat vol, maar bij nadere beschouwing staat er toch maar 15%. Dan is er geen reden om in te grijpen.

Ook voor pitrus geldt: bedenk eerst waar je welke dier- en plantensoorten wilt bevorderen en zoek daar dan zorgvuldig het meest geschikte beheer bij.

Maaien

Pitrus maaien is geen afdoende oplossing. Blijft het maaisel liggen dan verspreiden de zaden zich, maar ook als het maaisel wordt opgeruimd is dat niet te voorkomen. Bij het maaien kunnen maaimachines bovendien de bodem verdichten, wat slecht uitpakt voor regenwormen die immers het belangrijkste voedsel voor veel weidevogels vormen. Maaien in de periode vanaf 1 november is het meest geschikt om de hergroei van pitrus in het voorjaar te beperken. Voordeel is ook dat dan het maaisel van de eerste snede in juni nog goed te verkopen valt omdat er weinig pitrus tussen zit. Als in juni wordt gemaaid, is nabeweidning noodzakelijk omdat het maaisel anders het jaar daarop te veel pitrus bevat en niet meer verkoopbaar is. Maaien rond half juli is echter beter omdat dan de kuikens van de laat broedende vogelsoorten groot zijn. Niet maaien is overigens geen alternatief want dan ontstaat een dichte pitrusbedekking.

Begrazen

Begrazen helpt ook onvoldoende. Het vee eet alleen jonge pitrus en vee dat graast tussen de pitrus zal door het vertrappen van de grond een ideale kiembodem leggen voor de uitbreiding van pitrus. Begrazing helpt wel om expansie van de pitrus te voorkomen, met name intensieve nabeweidning. De beste resultaten worden behaald met schapen, zoals de Soayschappen. Pony's kunnen een goed alternatief zijn.

Bekalking en bemesting

Pitrus houdt van zure grond. Het is dus van belang de zuurgraad te verhogen door een combinatie van kalk en mest. Bekalking heeft echter als nadeel dat het veen afbreekt en er extra nutriënten vrijkomen. De effecten zijn plaatsafhankelijk en lijken ook te worden bepaald door de wijze waarop kalk wordt toegediend. In de Krimpenerwaard worden goede resultaten geboekt met kalkgranulaat waardoor afspoeling naar het oppervlaktewater wordt vermeden.

Mest moet in fikse hoeveelheden worden toegediend: zo'n 5 tot 50 ton ruige mest per hectare. Bemesten beperkt de pitrus, maar kan ook leiden tot afname van botanische waarden.

Maaien, beweiden en klepelen

In de Alde Feanen is gekozen voor een combinatie van maaien, nabe-

weiden door schapen en klepelen in de winter waarbij het maaisel zo veel mogelijk wordt afgevoerd. Door deze methode heeft de pitrus nu een bedekking van slechts 15%.

In de Krimpenerwaard worden de Soayschappen vroeg ingeschaard, zodra er geen vorst meer wordt verwacht. De schapen eten dan de nog jonge pitrus, dat eerder groeit dan gras, zodat pitrus niet begint met een voorsprong. In de zomer wordt aanvullend gemaaid en gehooid. Kort voor de winter worden de percelen nog gemaaid, zodat pitrus niet dominant wordt in het voorjaar. Aanvankelijk hadden deze percelen een pitrusbedekking van 75-80%, nu is dat 5-12,5 %.

Bagger

Bagger op percelen vormt een kiembed van pitrus.

Afplaggen

Voor graslanden met een botanische doelstelling is afplaggen een mogelijkheid. Afplaggen tot beneden de fosfaatspiegel is effectief. Overigens zijn er ook goede ervaringen met afplaggen tot net onder de wortelhals. De pitrus wordt daardoor ieler en andere planten krijgen een kans. In de Krimpenerwaard wordt, om verzuring te voorkomen, na het plaggen standaard twee jaar bekalkt.

Pitrus

Toepassing MCPA, gevolgd door strak beheer

In het IJperveld is de pitrus op percelen met weidevogeldoelstelling, na zorgvuldige afweging, eenmalig bestreden met de herbicide MCPA. Dit bleek een succes. Voorwaarde is wel dat het wordt opgevolgd door strak beheer zoals begrazing, bekalking, bemesting en onderhoud van greppels en slootkanten. De MCPA-methode is alleen geschikt in weilanden zonder bijzondere botanische waarde. Onderzoek wees uit dat de milieubelasting van de herbicide niet hoger is dan de methode bekalken/bemesten. Bovendien is het vervolgbeheer extensiever en dat bespaart dus arbeid en energie.

Inlichtingen

Niels Hogeweg

hogeweg@landschapnoordholland.nl
T 0251 362 762

Nico Minnema

info@successienatuurzaken.nl
T 06 226 00 985

Lokale ervaringen

In het IJperveld zijn de effecten van de bestrijdingsmethode met MCPA duidelijk merkbaar: sinds 2000 is er een jaarlijkse toename van weidevogels met 2%. Alleen fijn snavelmos en oeverzegge zijn sinds de bestrijding van de pitrus nog niet teruggekeerd. Soorten zoals moerasstruisgras, gewoon reukgras en gestreepte witbol namen toe. Alhoewel MCPA een goede remedie blijkt, is het aan te raden de omgeving hier uitvoerig over voor te lichten aangezien het gebruik van herbiciden een gevoelig onderwerp kan zijn. Landschap Noord-Holland maakte een folder en bood de gelegenheid voor het opvragen van extra informatie. Verontruste reacties bleven echter uit.

In de Krimpenerwaard wordt het fosfaatgehalte niet vooraf gemeten. Proefondervindelijk wordt onder een helling geplagd op 15-20 cm, beginnend op 15 cm aan de ene kant van het perceel tot 20 cm aan de andere kant. Het zure regenwater kan zo goed afvloeien, de zaadbanken worden aangesneden en het cultuurhistorische landschapsbeeld blijft behouden. Na het plaggen is het zaak opslag van houtige gewassen, als elzen, consequent weg te halen. De geplagde grond wordt ter plekke gebruikt als ophoging bij de entree en aan de zijkanten van het perceel om zo het keren met machines gemakkelijker te maken en rijshade en bodemverdichting te voorkomen. Het bodemleven uit de geplagde grond kan bovendien zo weer de percelen in.

Staatsbosbeheer voert op dit moment een experiment uit in het Geeserstroombied in Drenthe. Hier wordt het effect onderzocht van: vernatten, begreppelen, afgraven, en beheervarianten als: hooien, uitmijnen, begrazen en bekalken. Voor meer informatie: Rolf Kemmers (Alterra)

It Fryske Gea ontdekte in een hooiland op plekken waar de maaimachine de bovenlaag licht had beschadigd soorten die er daarvoor niet stonden, zoals blauwe zegge. Dit bracht de beheerder op het idee in de hooilandpolder De Bolderen drie proefveldjes uit te zetten. Eén wordt met een top-soilcutter bewerkt om de bovenste paar centimeters af te plaggen in de wortelzone. De tweede wordt bemest met ruige stalmest en de derde wordt bekalkt. De vegetatieontwikkeling wordt gemonitord om te kijken in welke mate een bloemrijke vegetatie ontstaat en vergrassing en verpitruissing afnemen. Voor meer informatie: info@fryskegea.nl

Rolf Kemmers

Alterra
rolf.kemmers@wur.nl
T 0317 486 535

Adriaan Guldemond

CLM Onderzoek en Advies
guldemond@clm.nl
T 0345 470 700

Rudi Terlouw

r.terlouw@zhl.nl
T 0182 374 976

Landschap, natuur en
landbouw